הלכה · משנה תורה · מפרשים · שער המלך · ספר משפטים

שער המלך על משנה תורה, הלכות טוען ונטען

רבי יצחק נוניס בילמונטי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שער המלך על משנה תורה, הלכות טוען ונטען

רבי יצחק נוניס בילמונטי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שער-המלך-על-משנה-תורה-הלכות-טוען-ונטען/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
פרק ה 5
הלכה ב 5
פרק ח 6
הלכה ז 6
פרק יד 8
הלכה ג 8

פרק א

הלכה א

מפי השמועה למדו שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון אחד מחייבו שבועה. כתבו התוס' פרק עשרה יוחסין דע"ג ע"ב משם ר"ת דכי היכי דעד אחד מחייבו שבועה ה"נ ע"א המסייע לנתבע פוטר משבועה וכן דעת הרא"ש ז"ל פ"ק דמציעא דעד המסייע פוטר מן השבועה וכתב עוד ויש מקשין אבל מהא דשומר שמסר לשומר חייב ול"ק דמאי חיוביה דראשון משום שאינו יכול לישבע והוא אינו רוצה להאמין לשני ונתחייב לו הראשון ממון ואין עד אחד פוטר מחיוב ממון עכ"ל וכ"כ בשיטה מקובצת למוהר"ב משם הר"ן יע"ש ולפי זה נראה שאם השומר הא' טוען שברי לו שנגנבה או שנאנסה מיד השומר הב' שהשומר פטור משבועה שהרי בלא עדות שומר הב' אין כאן אלא חיוב שבועה וכיון דאיכא עד א' המסייעו פטור ועל פי זה יש לדקדק על מרן בש"ע סימן פ"ז ס"ו שהביא מחלוקת וז"ל מודה במקצת ועד אחד מסייעו י"א שפוטרו משבועה וי"א שאינו פוטרו וכתב מור"ם שהעיקר כסברא הראשונה ואלו בסי' רצ"א סעיף כ"ו בדין שומר שמסר לשומר כתב מרן וז"ל ואם יש עדים ששמר השומר כראוי נפטר שומר ראשון ואפי' לא היו שם עדים אם השומר הא' ראה ויכול הוא לישבע ה"ז נשבע ונפטר ע"כ והשתא קשה דכיון דבסימן פ"ז הביא מחלוקת אם ע"א המסייע פוטר מן השבועה איך כתב כאן בפשיטות דצריך לישבע ומהיותר תימא על מור"ם דבסימן הנזכר כתב שהעיקר כסברא הראשונה וכאן לא הגיה עליו כלום ושוב ראיתי בספר פלפלא חריפתא שהקשה על דברי הרא"ש וז"ל ואי ק' הא ק' דהתוס' בפרק הא"מ דמ"ג ע"ב ד"ה והשתא כתבו משם ר"י דכל עדות שטעונים לישבע קודם שיאמינו דבריהם אין ממש בעדותם ואם כן ה"נ דכוותא אין כאן עדות כלל דכי אמרת נמי דהכא מיירי נמי במוד' הב' שנגנבה והראשון ש"ח דהשתא הב' בעי שלומי ולא הוי נוגע בעדות אכתי עליו שבועה שאינה ברשותו כדאיתא פ"ק דמציעא כו'. וא"כ מאי מקשים הא אין כאן עדות כלל כיון שהיה טעון שבועה כו' ונראה דודאי קושיתו אינ' קושיא ואף מעיני רבינו לא נעלם זה אלא דטפי עדיף משני ליה דמעיקרא קושיא ליתא דכלום באו להקשות ולהוכיח דמי שעליו שבועה שאין ע"א יכול לפוטרו וקאמר רבינו דהך דהכא אין לזה חיוב שבועה אלא חיוב ממון כו' יע"ש ובהכי נתיישבה קושיתו ועיין בש"ך סימן רצ"ה ס"ק מ"ה אלא דקשיא לי לדברי הרב דאכתי תקשי ליה למה שהקשה הרא"ש שם מקמי הכי וז"ל ויש מקשי' מהא דתנן לקמן השוכר פרה מחבירו והשאיל לאחר ומתה ישבע השוכר כו' ואמאי ישבע השוכר והלא השואל מעיד שמתה כדרכה ויפטר השוכר משבועה והוצרך לידחק

הרא"ש ולומר דמתני' דינא קמ"ל ולאפוקי מר"י כו' ולא מצי למיתני השוכר פטור מן השבועה בעדות של שואל דלפעמים דאין השואל יודע כו' דמשמע דאם השואל יודע אין השוכר צריך לישבע ואמאי הא כיון שהשואל צריך לישבע שבועה שאינה ברשותו אין כאן עדות כלל וצ"ע ועיין בהרב מש"ל ה' שאלה ופקדון פ"ה דין ו' ודו"ק:

פרק ה

הלכה ב

וכן החופר בשדה כו'. כתב ה"ה בס"ד וז"ל ואין זו ראיה דכי אמרינן דאדם הוקש לקרקע ה"מ עבדים כו' אבל שאר אינשי ודאי לא ע"כ וכ"כ התוספות פ"ק דקדושין ד"ז ד"ה א"כ וז"ל פי' בקונט' דאדם הוקש לקרקע כו' וקשה דההוא קרא כתיב בעבד כו' וכ"כ ג"כ הרא"ש ז"ל בתוספותיו ודחה דברי רש"י הללו ועיין בנדרים פ"ט דנ"ט ע"ב אהא דפרכינן התם והא קתני שער ראשו ושער ראשו מטלטלי הוא פרש"י דכל העומד ליגזז כגזוז דמי יע"ש והנראה שהוכרח רש"י לזה משום דהוא אזיל לשיטתיה דס"ל דאדם נמי איתקש לקרקע אמנם לסברת התוס' ז"ל דס"ל דדוקא עבד איתקש לקרקע אתי שפיר ההיא דהתם אפי' בשער שאינו עומד ליגזז משום דאדם דין מטלטלים יש לו אך קשה על הרא"ש דפי' שם כפרש"י דהיינו משום טעמא דכל העומד ליגזז ולפי מ"ש בשמעתין אפי' בשאינו עומד ליגזז פריך שפיר ושמעתי מקשים לפי' רש"י שם דבפרק השולח דל"ט מוקמינן לפלוגתייהו דת"ק ורשב"ג אי מועלין בשערו בשער העומד ליגזז אי כגזוז דמי או לאו כגזוז ואמרינן לימא כתנאי כו' ומסקינן אפי' תימא ר"מ ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא בענבים דכמה דקיימי מכחשי אבל שער כמה דקאי אשבוחי משבח ופסק רבינו בפ"ה דמעילה כרשב"ג דבשער לא אמרינן כל העומד ליגזז מטעמא דאשבוחי משבח יע"ש וא"כ קשה טובא היכי פריך בנדרים והא קתני שער ראשו ושער ראשו מטלטלי נינהו הא בשער ס"ל לרשב"ג דהלכתא כותיה דלא אמרינן כל העומד ליגזז וא"כ ה"נ נימא דר"מ דהתם כותיה דרשב"ג ס"ל דאתיא אליבא דהלכתא ובשלמא לדעת התוס' דשמעתין ניחא שפיר דקו' דהתם אפילו בשער שאינו עומד ליגזז ומשום דאדם לא איתקש לקרקע אכן לפרש"י קשה טובא והנראה ליישב שדעת רש"י כמ"ש התוספות פ"ק דסנהדרין דט"ו ע"א ד"ה בענבים העומדים ליבצר שהקשה מההיא דפרק נערה דאמרינן ס"ס כל העומד ליגזז כגזוז דמי ומאי קושיא הא רבנן דהכא לית להו הך סברא ותי' דגבי ב"ח מודה דלא גבי מדברי' העומדים ליגזז דלא סמכה דעתיה יע"ש וא"כ ה"נ נימא דאע"ג דבשער קי"ל כרשב"ג דלא אמרינן כל העומד ליגזז מטעמא דאשבוחי משבח היינו לענין מעילה

וכיוצא אבל גבי ב"ח פשיטא ליה לתלמודא דלא גבי מטעמא דלא סמכה דעתיה כנ"ל נכון ועיין בש"ך ח"מ סימן צ"ה ס"ק י"ח ודוק:

פרק ח

הלכה ז

מי שהיו בידו דברים העשוים להשאיל ולהשכיר כו'. עיין בפרק חזקת הבתים דנ"ב ע"א בתוס' ד"ה דברים העשוים שהקשה וז"ל וא"ת דתנן בהגוזל בתרא המכיר כליו וספריו ביד אחר ויצא שם גניבה בעיר ישבע כמה הוציא ויטול והשתא אפי' לא יצא שם גניבה יהא נאמן לומר שגנבם מיגו דאי בעי אמר השאלתי' לך דספרים עשוים להשאיל כו' ומהר"ר דודי נר"ו תי' דלא מהימן במיגו דהוי מיגו להוציא אעפ"י שנוטל דמים שהוציא כו' יע"ש מכאן קשה לי למ"ש הב"ח ז"ל ח"מ סימן פ"ב שהקשה לדעת הסוברים דמיגו להוציא לא אמרינן מדקי"ל כר"ג פ"ק דכתובות דהאומרת משארסתני נאנסתי יש לה מאתים במיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך דלא פסלה נפשה לכהונה אלמא דאית לן מיגו להוציא ותי' דהתם כיון דהיא טוענת ברי והוא טוען שמא טענתה עדיפא כדאיתא התם ולפיכך נאמנת במיגו אע"ג דהוי להוציא יע"ש גם הרב ש"ך בסימן הנזכר בדיני מיגו סק"א וסקט"ו הביא כלל זה בלי חולק וק"ל טובא שהרי מדברי התוס' הללו נראה בהדיא דס"ל דמיגו להוציא לא אמרינן אפילו בברי ושמא שהרי הכא הלוקח טוען שמא לקחה ממך ואין לומר דה"נ מיירי בשטוען המוחזק ברי לי שלא גנבם דהא ליתא שהרי כתבו התוס' ואין לומר נמי דלאו מיגו הוא שאינו טוען ברצון השאלתיו לפי שאותו יודע שהוא משקר כו' ומהנהו עיזי דאכלו חושלא אין ראיה דאיכא למימר כגון שהכחישו ואומר שלא אכלו כ"כ דהו"ל ממעיז למעיז והשתא אי איירי הכא במכחישו וטוען שלא גנבם ה"נ הו"ל ממעיז למעיז ומאי אין לומר דקאמר גם אין לומר דע"כ לא כתבו התוס' דמיגו להוציא לא אמרי' אפי' בברי ושמא אלא דוקא התם דהו"ל מיגו דהעזה אבל בעלמא אמרינן מיגו כי האי דהא נמי ליתא שהרי התוס' פרק המקבל דקי"ו ע"א ד"ה והא כתבו וז"ל ומורי הר' דודי נראה דמיגו להוציא לא אמרינן ומיהו למ"ד פרק חזקת דאמרי' מיגו להוציא צ"ל כפי' ר"ת עכ"ל והשתא אם איתא מאי קושיא התם שאני דהוי ממעיז למעיז מש"ה נאמן באומר אין שטרא זייפא הוא מיהו שטרא הוה לי ואירכס במיגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא אלא ודאי דלא שנא ועיין בתוס' ריש מציעא ד"ה וזה נוטל שכתבו וז"ל ומפרש ריב"ם דמיגו להוציא לא אמרינן וההיא דחזקת הבתים דהימנה רבה שאני דאפי' אי הוה שתיק נאמן יע"ש וא"כ לא ידעתי מאי ק"ל

הכא לתי' הר' דודי וא"כ מבואר הדבר שדעת התוס' דמיגו להוציא לא אמרי' אפילו בברי ושמא הפך דעת הרב ב"ח והש"ך ז"ל ומהתי' על הב"ח שנמצא סותר את עצמו דבסי' קל"ג כ' דלדעת הטור לא מהימן לומר גנובים במיגו דהשאלתיו משום דס"ל להטור דמיגו להוציא לא אמרינן ולא זכר שם מ"ש בסימן פ"ב דבברי ושמא אמרינן וכמו כן קשה על הש"ך ז"ל שם ס"ק י"ב יע"ש ולעיקר קו' מההיא דפ"ק דכתובות נראה ליישב דהתם שאני דאיכא חזקה דמסייע לה דהעמד אשה על חזקתה דקודם לכן ומתחילה בתולה היתה כמ"ש רש"י ז"ל שם וכבר כתב הרב התרומות הביאו מרן דכל דאיכא חזקה דמסייע לא אמרינן מיגו להוציא ויש לתמוה על הרב ב"ח דבסמוך ונראה בסימן הנזכר הביא דברי הבה"ת ז"ל הללו ואם כן מאי ק"ל הכא ואולי דס"ל להרב ב"ח ז"ל דלא דמי להההיא דהבה"ת דהתם שאני דעוד היום חזקה מסייע לה דחזקה לא שביק היתרא ואכיל איסורא משא"כ הכא דאף על גב דאיכא חזקה דבתולה מ"מ איתרע לה חזקתה דהרי היא בעולה לפנינו ועיין בהגהמ"י פט"ו מהלכ' אלו שכתב וז"ל והא דאמרינן בכתובות דנאמנת לומר משארסתני כו' והיינו מיגו להוציא היינו משום דהיא בחזקת בתולה וגם היא טוענ' טענת ברי והבעל טוען טענת שמא ע"כ הנה מבואר מדבריו דבעינן תרתי ברי ושמא וחזקה דמסייע לה אבל ברי ושמא גרידא לא מהני כמ"ש כנ"ל:

ובמ"ש עוד התוס' ותי' ר"ת כו' ק"ל דמשמע דלר"ת נמי קשיתיה הך קושיא ולדידיה מאי קו' איכא הרי כתב המרדכי משמו ברפ"ק דמציעא וז"ל וא"ת אמאי אינו נוטל רביע ניהמניה במיגו דאי בעי אמר כולה שלי ותי' ר"ת דלא אמרינן מיגו ממון זה במיגו דאי בעי תבע ממון אחר כו' יע"ש וא"כ ה"נ הו"ל מיגו מממון לממון דבטענה שטוען עכשיו נוטל החפץ וחייב ליתן הדמים מדין תקנת השוק ובטענת המיגו אינו חייב אפילו ליתן את הדמים ונ"ל לומר דס"ל לרבינו תם דבברי ושמא אמרינן מיגו מממון לממון ובהכי ניחא מאי דקשה טובא לדעת ר"ת מההיא דגרסינן פרק האשה שנתארמל' ואלא אהא היא אומרת מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את נאמנת התם מאי מיגו איכא בשלמא לר"א דאמר במנה ולא כלום מיגו דאי בעיא אמרה מוכת עץ אני תחתיך דאית לה מאתים וקאמרה מעיקרא דלית לה אלא מנה מהימנא הרי דאמרינן מיגו מממון לממון אלא נראה דבברי ושמא לכ"ע אמרי' מיגו מממון לממון ועוד י"ל דמכלי לשווי הממון של הכלי לא חשיב מממון לממון דחשיב הכל כממון א' וכ"כ הב"ח סימן קל"ו סעיף פ"א דשדה ופירותיה חשיב הכל כממון אחד ואמרינן מיגו:

פרק יד

הלכה ג

בן האומן כו' ואם הביאו עדים שהודו הבעלים כו'. מימרא דר"י פרק חזקת דמ"ו ואוקמתא דגמ' שם ומכאן מוכח דלא טענינן ליתמי אלא מידי דאבוהון קיים הי' נאמן בטענה גרידא בלא עדים אבל כל היכא דצריך עדים וראיה לא טענינן ליתמי דאי הוה אבוהון קיים הוה מייתי ראיה דא"כ בן גזלן אמאי אין לו חזקה וכן גבי אומן אמאי מצרכינן עדי הודאה לרשב"ם ז"ל או טענת הודאה לר"י ואמאי לא טענינן ליתמי דאי הוה אבוהון קיים הוי מייתי עדים וראיה וכ"כ התוס' שם דף נ"ב ד"ה ומודה והביאו ראיה מדתנן הבא משום ירושה אין צריך טענה:

וראיתי למוהריב"ל ח"ג סימן ל"ג שכתב וז"ל ונראה לי דמאי דאמרינן בכמה דוכתי טענינן ליתמי וללוקח היינו דוקא היכא שהמוריש או המוכר היה נאמן בלא עדים והביא ראיה מההיא דאמרינן בפרק לא יחפור יע"ש ומוהרש"ך ח"ב סימן קפ"ג כתב עליו שדין זה הוא מחודש דיראה דבכל גוונא טענינן ליתמי והרב מגיד מראשית סימן ח' תמה עליהם שדבריהם הם תלמוד ערוך גבי ההיא דא' מן האחין כו' ובספר עזרת נשים בתשובה א' למוהר"י כולי ז"ל כתב ליישב לזה דמעולם לא כתבו התוס' אלא היכא דליכא חזקה כלל ומש"ה הבא משום ירושה צריך חזקה אבל במקו' חזקה דהויא כשטר טענינן ליתמי מאי דלא הוה מצי אבוהון למיטען וכתב דיש סמך לדבר מדתנן הבא מחמת ירושה כו' ובשלמא בשדה המוריש ג' שנים שפיר טענינן ליתמי כיון דאביו הוי מצי למיטען לקוח הוא בידי אבל היכא דלא דר המוריש כי אם יום א' דלא הוה מצי למיטען לקוח הוא בידי היכי טענינן ליורש ואע"ג דהוא החזיק ג' שנים מ"מ חזקה שאין עמה טענה היא אלא עכ"ל כיון דס"ס יש חזקה לפנינו טענינן ליה את"ד ולא דק שהרי מסוגיא זו דבן אומן דפסקוה כל הפוסקים להלכה מבואר דאפילו בדאיכא חזקה לא טענינן ליתמי דאי הוה אבוהון קיים הוה מייתי עדים וראיה גם מ"ש דיש סמך מההיא דהבא משום ירושה אין זו סמיכה כלל דהתם הכי טענינן דאי הוה אבוהון קיים והיה מחזיק שני חזקה דאחזיקו בה יתמי הוה טעין לקוח הוא בידי דחזקה שיש עמה טענה היא ופשוט. וליישב דברי מוהריב"ל ז"ל נראה לי דכל עצמו של מוהריב"ל ז"ל לא הוצרך להביא ראיה אלא לענין דלא טענינן ללוקח מאי דלא מצי טעין המוכר דמההיא דבן אומן ההיא דא' מן האחין דאמרינן כלום טענינן ליתמי מאי דלא מצי אבוהון למטען אין ראיה דהתם ודאי בירושה דממיל' כיון דליכא עדים שלקחם אביהם מן המערער אינו יכול להוריש אותם מספק אלא כל היכא דאיתנהו ברשות מוריש ברשות' דמערער איתנהו

משא"כ בלוקח הטוען שלקחו מפ' טענינן דלמא אותו פ' לקחם מן המערער ומש"ה הוצרך להביא ראיה מההיא דפרק לא יחפור דפרכינן אמתני' דקתני ואם לקחו אפילו בית רובע הרי זה בחזקתו והא אמר ר"ן אין חזקה לניזקין רב מרי אמר בקוטר' רב זביד אמר בבית הכסא והשתא אם איתא להא מאי קו' נימא דטעמא דמתניתין משום דטענינן ללוקח דאם היה המוכר קיים היה מייתי ראיה שפייס לכל צדדיו ונימא דבקוטר' ובית הכסא נמי דינא הכי הוא אלא ודאי דאפילו בלוקח לא טענינן אם היה המוכר קיים היה מייתי ראיה וכבר ראיתי להרב ב"ח סימן קל"ב סעיף י"ג שכ"כ דיש חילוק בין יורש ללוקח וייחס סברא הלזו לדעת רבינו יע"ש ויש לתמוה עליו דמה יענה לסוגיא דפרק לא יחפור וצ"ע: